

A várkastély légifotója délkeleti irányból
(Fotó: László János)

Herczeg Renáta–Jakucs Gábor–Szőke Balázs–Virág Zsolt

Az egervári Nádasy–Széchenyi-várkastély

Az egervári Nádasy–Széchenyi-várkastélyt 2012–2013-ban EU-s turisztikai vonzerőfejlesztési pályázat keretében felújították. A munkálatok befejezése után, 2013 júliusának végén nyílt meg a műemlék épületben a Reneszánsz Látogatóközpont.

(A 3D rekonstrukció D. Mezey Alice, Bozóki Lajos, Gayl-hoffer-Kovács Gábor és Horogszegi Tamás kutatási dokumentációja alapján készült, Szőke Balázs és a Pazirik Kft. munkája.)

1281-ben a települést a Geregye nemzetség, majd az abból származó Egervári család birtokolta. Az Egervári családnév a 13. század végén bukkant fel először a forrásokban. A várat a nemzetség építhette fel „Egurwar” faluban. A birtokot 1280 táján

Egervár és környéke

Gutkeled Miklós bán és Pál kapták meg, a helység 1288-ig volt a tulajdonuk, ekkor a Gutkeled nemzetség elcserélte Egervárt Kőszegi Iván nádorral a Körös vármegyei Polosnica váráért. Ettől kezdve hosszú ideig a Kőszegi család tulajdonát képezte a település. A 2011-ben végzett régészeti feltárás során az árkokban és a cölöpök mellett talált leletek alapján az 1288-ban említett vár kerítő palisádfal alapozásának egy részletét találták meg. Ez a vár részben a mai várkastély északi szárnya alatt, illetve attól északra, részben az északnyugati bástya alatt helyezkedett el.

1325-re a vár elpusztult, feltehetően a térség korábbi belviszályainak köszönhetően. Egy oklevél tanúsága szerint a Kőszegi (Németújvári) család tagjai rombolták le az erősséget.

1376-ban ítélet született abban a perben, amely Egervár tulajdonjogáért zajlott. A nádor a Kőszegi (Németújvári) család által erőszakkal elfoglalt Egervárt visszaadta a Geregye nemzetségből származó Egerváriaknak, a Kőszegieket pedig megbírságolta.

1476. október 15-én Egervári I. László engedélyt kapott I. Mátyás királytól, hogy az egervári régi erődítést kijavíttassa, és új várat építsen. 1490-re a vár felépült, és be is rendezték, ugyanis egy hadieszközleltárban összeírták a benne található fegyvereket. Pompás berendezésre utaló tárgyakról is olvashatunk ebben a leltárban.

1528-ban az egervári várat már Kanizsai László országbíró birtokolta. Fia, Kanizsai Ferenc 1532-ben bekövetkezett halálával kihalt a Kanizsai család férfiága, ekkor húga, Kanizsai Orsolya lett a birtok tulajdonosa, aki Nádasdy I. Tamással lépett jegyességre. I. (Szapolyai) János király még ebben az évben Nádasdynak, mint a fiúsított Kanizsai Orsolya leendő férjének adományozta a Kanizsai-javakat, köztük Egervárt is.

A várkastély mai épülete felépítésének a kezdete feltehetően az 1539 és 1541 közötti időszakra, Nádasdy I. Tamás birtoklása idejére tehető. Az építkezéseket Egerváron élő apja, Nádasdy I. Ferenc Vas vármegyei alispán irányította. Ekkor sánccal erősítették meg a várat, befejeztek és lefedtek egy épületet, valamint egy olyan épületrészt, amelyet a bástyák helyén emeltek. 1554 körül a várat a korszerű hadászati elvek alapján megerősítették. Ennek során létrehozták a külsővárat (huszárvárat) az egyre beljebb portyázó oszmán seregek elleni védelemül.

1557-ben Török Bernát, az egervári tiszttartó egy jelentésében már említést tett a külső vár két bástyájáról is: „Az külső vár két bástyáját rovattam vala el. Fát is bőven vetettem.” 1558-ban Nádasdy I. Tamás nádor I. Ferdinánd királytól új adománylevelet kért és kapott birtokaira maga és testvérei részére. Ekkor az egervári birtokot átadta az öcsének, Nádasdy Kristófnak, aki ideköltözött a várba. Ekkorra már elkészült a vár kapuja, a várkapu emelete, és a belső vár emelete is. A várkastély átalakítása 1559-ben fejeződött be. Nádasdy I. Tamás nádor 1562-ben Egerváron halt meg.

1563–69. a Nádasdyak idején zajló építkezések befejező periódusa. A munkálatok befejezésének az időpontját jelezheti a várkastély 1569-es évszámmal ellátott Nádasdy- és Choron-címeres kőfaragványa. 1569-ig valószínűleg kiépült a kétszintes, a mocsár miatt nem alapíncézhető, zárt belső udvart körülvevő négy várfalszakasz, a nyugati és a déli szárny, valamint a négy saroktorony.

Kanizsa várát 1600-ban elfoglalták az oszmán seregek, így Egervár a riadóztatási lánc egyik fontos állomása lett, és az is tovább növelte a jelentőségét, hogy a Kanizsát Béccsel összekötő legrövidebb út is erre haladt. Az erősség védelmi rendszerét ekkor megerősítették.

1671-ben Egervár földesurát, gróf Nádasdy III. Ferencet a Habsburg-ellenes Wesselényi-féle összeesküvésben való részvétele miatt lefejezték, birtokait elkobozták, így Egervár is kincstári tulajdonba került. 1676-ban Széchényi I. György kalocsai érsek – későbbi esztergomi érsek – megvásárolta a kincstártól az egervári uradalmat, a vételár – a pölöskei és a szentgyörgyvári uradalmakkal együtt – 33 300 forintot tett ki. A reneszánsz várkastély külső-belső megjelenésének a megváltoztatására úgy tűnik, hogy ekkor még nem került sor.

1690-ben Kanizsa visszafoglalásával Egervár katonai jelentősége megszűnt. A várban nem lakott senki, az épület állapota egyre jobban leromlott. 1705 és 1710 között az összes külső védművet lerombolták, a reneszánsz várkastély azonban eredeti megjelenését őrizve állt továbbra is a mocsár szigetén.

1706. november 6–7. Bérei Balogh Ádám ezerekes kapitány és Bezerédj Imre brigadéros kuruc csapatai a Győrvár és Egervár között lezajlott csatában megverték a labancokat, a megmaradt császári sereg pedig az egervári várba menekült. A labancok végül szabad elvonulás fejében átadták a kurucoknak az erősséget. A csata során elfogott gróf Heister Hannibal császári altábornagyot egy ideig a várkastélyban őrizték.

1712–1713-ban Széchényi I. Zsigmond a feleségével Sopronból Egervárra költözött. Megkezdődött az első periódusa a barokk kori építkezéseknek. Ekkor megszűnt a vár erődítmény jellege, nyitottabb kastélyformát alakítottak ki oly módon, hogy elbontották az északi szárnyat, így a kor divatjának megfelelő cour d'honneur-ös (díszudvaros) kialakítást kapott az épület.

Az 1740. évi összeírás tanúsága szerint a Széchényi I. Zsigmond-féle átépítés és felújítás nem érintette a teljes épületet, hiszen több helyiség még romos volt,

A várkastély udvara észak felől
(Fotó: Mészáros T. László)

A várkastély a 16. század végén délkeletről
(3D-s rekonstrukció)

A várkastély a 16. század végén délnyugatról (3D-s rekonstrukció)

vagy építése még nem fejeződött be. A tetőzet új faszindelyfedése nem sokkal korábban készült el.

1754. december 10-én a várkastély zeneszobája kigyulladt, leégett az egész tetőzet, a toronyban található óra és a harangok elpusztultak. Ez a tüzeset két szakaszra osztja az akkor folyamatban lévő építkezést. A tűz utáni második szakaszban kellett elkészülnie a keleti szárny feletti tetőszerkezetnek. Alatta, a lakószobákban és a kápolnában részleges átalakításokat végeztek, amelyeknek a célja e helyiségek díszítése, gazdagítása lehetett. Az 1758-as Canonica Visitatio tanúsága szerint a keleti szárnyban lévő kápolnát Széchenyi Ignác két kórossal és egy oratóriummal ellátott háromoltáros kápolnává alakította át, amelynek saját káplánja volt. Az 1745 és 1767 közötti időszakra tehetjük az árkados folyosók, és velük összefüggésben a délnyugati sarokban egy új lépcsőház kiépítését is.

1787-ben a várkastély romossá vált, a faszindelyek elkorhadtak, ezért több helyen beázott az épület, amely miatt a stukatúr tönkrement. A szobák közül csupán a két vendégszoba maradt lakható állapotban, a többi magtárként hasznosították, vagy üresen állt.

1802–03-ban és 1809-ben leltár készült a várkastélyról, amelyből kiderült, hogy az épületet rendbe

hozták. A lajstromban felsoroltak minden bútort, ezeket Széchenyi Ferenc más kastélyaiból szállították át Egervárra, így téve kényelmes lakóhellyé az épületet. A gróf a második emeleten hat deszkával padozott és stukatúrozott szobában lakott itt-tartózkodása idején. A folyosókat részben téglával, részben fapadlóval burkolták. Az uradalmi alkalmazottak az első emeleten szintén hat szobában laktak, az épületben két konyha, két kamra, két pince és három tömlőc is említésre került.

Az 1850-es években a várkastély körüli mocsarat kiszárították, így a felszínre kerültek az alapfalakat tartó cölöpök, amelyek a levegővel érintkezve korhadásnak indultak, amely miatt a falak dűledezni kezdtek.

1874-ben Solymosy I. László megvásárolta az uradalmat Széchenyi Jenőtől, ekkor a Széchenyiek a kápolna felszerelését elvették. (A kápolna helyiségét ezután magtárnak használták.) A Solymosyak birtoklása idején – mivel a gazdatiszt és a cselédség telente nagyon fázott a hideg várkastélyban – befalazták az udvari árkádokat, csak kis ablaknyílásokat hagytak meg rajtuk.

1930-ban Solymosy III. László ornitológus Egervárra költözött, a várkastélyt azonban nem javították ki, az épületben a báró természetrajzi gyűjteményét helyezték el. Solymosy a régi intézői lakban élt a családjával.

1945-ben a gazdátlanra vált várkastélyból a környékbeliek széthordtak mindent, ami használható volt, még a fűdémgerendákat is kifűrészelték. Utóbb a várkastélyban szükséglakásokat, istállót és magtárt alakítottak ki.

A várkastély ásatás utáni helyreállítására 1961 és 1965 között került sor turisztaszálló és továbbképző-központ céljára, a felújítás után az épület a Zala Megyei Tanács kezelésébe került. (Az ekkori munkák révén jött létre a várkastély azon állapota, amely a mostani, 2012–2013-as felújítás előtti időkhöz fennállt.)

2007-ben a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. az állami tulajdonú, turisztaszállóként hasznosított vár-

A várkastély nyugati homlokzata a 16. század végén (3D-s rekonstrukció)

kastélyt vagyonkezelésbe adta Egervár Község Önkormányzatának. 2010-ben a várkastély turisztikai vonzerővé fejlesztésére mintegy ötszázmillió forint támogatást nyert az önkormányzat. A felújítás után, 2013-ban átadásra került a „Mindennapi élet a (késő) reneszánsz várkastélyokban” című projekt keretében megvalósult Egervári Nádasdy–Széchenyi-várkastély Reneszánsz Látogatóközpont.

Az egervári várkastély a reneszánsz várépítészet egyik kivételes épségben megmaradt emléke Magyarországon. A várban nyíló kiállításra megalkotott 3D rajzi rekonstrukció a kutatási eredmények alapján készült, célja a vár reneszánsz kori külső képének bemutatása. A kutatások alapján a vár egészen a 18. század első évtizedéig az eredeti 16. század közepi formáját őrizte meg. A feltárt falsarkok alapján a vár nyugati és déli szárnya eredetileg is kétemeletes volt, míg a keskenyebb keleti és északi szárny egyemeletesnek épült. A kutatás szerint a várat teljesen egységes terv szerint emelték, a saroktoronyok egyszerre és kötésben épültek a falakkal, és mindegyikük eredetileg is kétemeletes volt.

Az épületet észak-itáliai, lombard tanultságú hadmérnök tervezhette az 1550-es évek közepén. A korábban megindult építkezés 1563 után, Nádasdy Kristóf Choron Margittal kötött házasságát követően gyorsulhatott fel, 1569-re pedig befejeződött. Ezzel a szabályos bástyás elrendezéssel az egervári épület talán az elsők között épült fel a tornyokkal erősített kisebb várak közül.

Az építmény a jelenlegi feltárások alapján komoly erődítmény volt. A lőréses kutatása során nyert adatokat Bozóki Lajos foglalta össze és helyezte a korszak hadászatának kontextusába. Az épületen számos most is bemutatott vagy elfalazott, de meglévő lőrés van. A rajzi rekonstrukción valamennyi ismert lőrés látható, valamint az ezek alapján biztosan rekonstruálható lőrészeket is megjelenítettük. Az épületnek a rekonstrukció szerint 110 lőrése van, valamint 20 ablakot is használhattak a védekezésre, tehát összesen 130 nyíláson át lehetett egyszerre tüzelni a támadókra. A lőréses és az ablakok közül 65 a vár tömbjén, 65 pedig a tornyokon található. A számadatok meglepőek, akár tudatos tervezés is állhat mögöttük, bár hangsúlyozandó, hogy az északi szárny lőrésai mind rekonstrukciók, valamint a többi szárnyon is van egy-egy olyan feltételezett lőrés, amelynek a helye későbbi átépítés során elpusztult.

A tornyok hadászatilag olaszbástyák, pontos kitérésük miatt az átellenes tornyok mind a hat lőréses képes oldalazni a másik torony hosszfalait. Az épület bástyás rendszerű védelme tehát a tornyok 48 nagyobb kaliberű löfegyverére épült. A tornyok külső oldalán a földszint zárt volt, az emeleteken egy-egy nagyobb, tölcséres, kifelé és befelé is szűkülő lőrés nyílt. A nem oldalazó védelemre alkalmas mintegy 82 nyílás közül a 45 kisebb lőrés az épület tömbjének a földszintjén és az emeletein nyílt. A földszinten egységesen ilyenek

voltak. Az első emeleten a nyugati és a déli szárnyon ablakok nyílhattak, a keletin és az északin lőrésor lehetett. A nyugati szárny második emeletén ablakokat alakíthattak ki, míg a déli szárnyon a második emeleti lőréses ma is megvannak. Az egervári vár egy olyan erődítmény volt, amelyet következetesen a 16–17. századi közepes méretű löfegyverek használatához optimalizált a tervezője. A védők az olaszbástyás védelmi rendszer előnyeit kihasználva tudtak védekezni az ostromlók ellen, a vár falai pedig mindaddig védelmet nyújthattak a támadásokkal szemben, amíg ostromágyúkat be nem vetettek. Az erődítmény falai elégséges védelmet adhattak a mezei csapatok tábori tüzésége ellen is, a vár elhelyezkedése pedig a kor elterjedt ostromtechnikája, az aláaknázás elkerülése végett nyújtott teljes védelmet.

Az egervári vár reneszánsz kori formája tökéletesen egyesítette az udvarházak reprezentatív lakófunkcióit és gazdasági szerepét a korabeli hadviselés és védelem korszerű eszközeivel, tökéletesen megtestesítette azt a jelentést, amelyet a kortársak a latin castellum szóból képzett „kastély” kifejezéssel illettek. ♡

A várkastély délnyugatról
(Fotó: Jászai Csaba)

Reneszánsz teremberendezés rekonstrukciója
(Fotó: Jászai Csaba)

